

בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד

לימודי מוסמך

תשע"ג 2012-2013

המחאה הגאה – פנים רבות לה

היבטים ארגוניים של תנועת המחאה בעקבות הרצח בברנוער

סמינר מחקר על היבטים ארגוניים של מחאה ותנועות חברתיות

מרצה : ד"ר איתי גרינשפן

3/8/2009

תאריך הגשה:

קרן שחר

מגישה:

תקציר

בקהילות מיעוט וקהילות מודרות קיים מתח תמידי בין שונות-דימיון-אחרות, מתח שנמצא בשיאו בשנים האחרונות בקהילה הגאה בישראל. אירוע הרצח בברנוער ב-1.8.2009, התרחש בת"א במקום מפגש לנערות ונערים, ששייך לאגודת הומואים לסביות, טרנסגינדרס וביסקסואלים בישראל. בעבודה זו אתייחס לפעולות המחאה השונות לאחר הרצח, אבחן כיצד הומשג השיח בפעולות המחאה בעקבות הרצח בברנוער, כיצד נוסחו המסרים בפעולות המחאה וכיצד כל אלה הושפעו ממאפייני הארגונים של הקהילה הגאה באותה העת.

חשיבות המחקר באה לידי ביטוי בבחינת אירועי המחאה במסגרת מציאות חברתית משתנה בחברה הישראלית, בהבנה של הבניית הזיכרון הקולקטיבי של הקהילה בישראל, תוך התייחסות לגישות פמיניסטיות, קוויריות העוסקות בהבניית שיח (discourse) של תהליכים חברתיים המניעים פעולות אקטיביסטיות ופעולות מחאה שונות. המחקר יתבצע באמצעות ניתוח טקסטים מהנאומים בשלוש פעולות מחאה שונות שהתקיימו בתל אביב אחרי הרצח בברנוער וכן ניתוח ראיונות עם 4 מרואיינים ומרואינות שהיו פעילים באירועי המחאות ב-2009.

המסקנות המרכזיות מוצגות על בסיס תהליך ניתוח מיקרו-מוביליזציה (בנסקי & צוקרמן-בראלי, 1989) ומתייחס לתימות המרכזיות שעלו בתוך הקהילה גאה (קהילה להט"ב?) ומחוץ לו.

תוכן עניינים

4	1. הקדמה
5	2. סקירת ספרות
6	2.1. פוליטיקה של משמעות ופוליטיקה של זיכרון
8	2.2. הבנייה גאה במציאות "טראומה עיקשת"
10	2.3. תנועות מחאה חברתית
11	3. שאלות המחקר
12	4. מתודולוגיה
14	5. ממצאים ודיון
21	6. מגבלות המחקר והמלצות להמשך
21	7. סיכום ומסקנות
22	8. ביבליוגרפיה
26	9. נספחים
26	9.1. היסטוריה של הקהילה
27	9.2. תיקון להצעת חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, תשי"ע 2010
29	9.3. שאלות מסגרת בראיונות
30	9.4. ראיון עם טימור
32	9.5. ראיון עם גיא
34	9.6. ראיון עם ליאורה וגלינה
36	9.7. מחאה 1 (1.8.2009)
38	9.8. מחאה 2 (2.8.2009)
40	9.9. מחאה 3 (8.8.2009)
48	9.10. טופס בקשה לאישור של ועדת האתיקה למחקרים בבני אדם
52	9.11. אישורי הסכמה מדעת
56	10. הערות

הקדמה

תנועות חברתיות ומחאה חברתית של הקהילה הגאה בישראל ובעולם משלבות פרקטיקה יומיומית שמבוססות על חווית החיים של האנשים המרכיבים אותה, כמו ניראות והכרה, לגיטמציה, שייכות ושוניות. הזהות הגאה (ומתוך כך הקהילה הגאה) מתבססת על ייצור ידע אלטרנטיבי- ידע על הקבוצה, על עברה ותרבותה. זהות חברתית ופוליטית גאה נשענת על המושג ה"אישי הוא הפוליטי", מושג בולט בנוכחותו ההיסטורית של הקהילה הגאה, שנשענה על תפיסות עולם פמיניסטיות. הפעילות הפוליטית-חברתית-ארגונית של הקהילה הלסבית וההומואית בראשית דרכה החלה בבתים פרטיים של נשים וגברים, פעילות שמבוססת על תנועת grassroots. זו התארגנות שמוכרת היטב מהתנועה הפמיניסטית- התארגנות שהחלה בשיחות סביב שולחן האוכל- Kitchen-table discussion groups (Dobson), קבוצות קריאה, קבוצות להעלאת מודעות, בתים פתוחים, שיח קפה ועוד.

אירועי סטונוול (1969.6.27-28, ניו יורק) היוו מקור השראה עבורי ככותבת, אירועים שהפכו למכוננים וצרובים בתודעת הזיכרון האישי והקולקטיבי של הקהילה הגאה. מעורבתי במחקר מובססת על שייכות אישית, פוליטית וחברתית לקהילה הגאה, אשר הגיעה לשיאה בעקבות פענוח הרצח בברנוער (יוני, 2013). נדרשתי, נדרשנו לעצור, לערבב ולשחק מחדש במציאות שהשתנתה. הרצח ואירועי המחאה שלאחריו במובן מסוים הפכו לאירוע מכונן בקהילה הגאה, השיח השתנה, התפתחו שירותים שוניםⁱⁱ, התפתח דיון חברתי ופוליטי מהותי על הגדרת אירועי שנאה - דיון שנעצר לאחר פיענוח הרצח ועורר זעם ותחושות אכזבה. אירועי סטונוול הובילו את הקהילה הגאה בסוף שנות ה-60 לקהילה אקטיביסטית שהפסיקה להיות כנועה. באמצעות המשגת השיח של פעולות המחאה בעקבות הרצח בברנוער, ניסוח המסרים בפעולות אלה, אבחן איזה סיפור הן מספרות. באמצעות סיפורן אבקש לבחון כיצד משפיעות הזהויות הפוליטיות, אישיות, חברתיות של המחאה הגאה בישראל ושל הארגונים הפועלים בה, בעקבות הרצח בברנוער.

סקירת ספרות

ראשיתו של השיח על הומוסקסואליות היה בתחום בריאות הנפש והתאפיין בניתוח קליני ופיתולוגי, אולם התוספת של המהפכה הפמיניסטית והגישה הליברלית בשנות ה-70 הכניסו לתודעה את ההכרה שהקהילה הגאה היא מיעוט וישו דגש על מאפיינים של קבוצות מיעוט. כתוצאה מכך הסטריאוטיפיזציה, הטרוסקסיזם, הומופוביה הפכו להיות במרכז השיח (Herek, 1992). שינוי זה עזר לקהילה לקבל הכרה ממסדית בזכויותיה וכן עזרה למקד ולאפיין אירועי שנה המונעים משנאה המופנת כלפי "Socioerotic Identities", כלומר אלימות המופנית כלפי התפקיד החברתי והזהות האישית (המבוססת על התנהגות מינית, העדפה מינית ומערכות יחסים) של גברים ונשים (Herek, 1992, 93-94). לפני שנות השבעים, כמעט ולא נערכו דיונים ומחקרים על הומוסקסואליות, היא הייתה בגדר טאבו. בשנים אלה המחקר התאפיין בשתי תפיסות מרכזיות: (1) הומוסקסואליות הנה מחלה או סטייה, או לפחות התנהגות אנטי-חברתית או אנטי-מוסרית, שיש בה משום איום על המשפחה או הקהילה. (2) התמקד בהומוסקסואלים שהיו בטיפול נפשי או שחיפשו טיפול כזה. הכינוי הומופוביה "Homophobia" נטבע לראשונה בארה"ב ב-1972 כשנה לפני שאגודת הפסיכיאטרים האמריקאית הסירה את המונח הומוסקסואליות מרשימת הפרעות הנפש (קזין, 2009). לקראת סוף שנות השבעים חל שינוי משמעותי בתפיסת ההומוסקסואלים את עצמם ובתפיסת החברה אותם. כתוצאה מכך הקהילה הגאה התארגנה כקבוצה פוליטית, שהחלה במאבק למניעת אפליה ולמען שוויון זכויות.

בישראל, תחילת ההתארגנות הפוליטית נרשמה בשנות ה-70 (גרוס & זיו, 2003; בלנק, 2003; הרטל, 2012). ההתארגנות החברתית של הקהילה הלהט"בית בישראל מושפעת באופן ישיר מארה"ב, שכן ההתארגנות הלהט"בית המשמעותית הראשונה בישראל הוקמה ב-1975 על ידי 12 גברים ואישה אחת, אמריקאים, ונרשמה תחת השם "האגודה לשמירת זכויות הפרט", (להלן: האגודה) בשל סירוב רשם עמותות לציין את המילים "הומואים ולסביות", וזהו שמה הרישמי עד היום (ינוביץ', 2006). מטרת האגודה התמקדה בעיקר במתן שירותים לקהילה ועיקר פועלה היה רווחה כלפי הומואים ולסביות, כלומר עבודה בתוך הקהילה, במתן שירותים ושינוי חקיקה.

הפוליטיזציה של הזהות הלהט"בית התרחשה בחלקה בנפרד מזו של הזהות הפוליטית ההומוסקסואלית ובחלקה במקביל. עוד משנות ה-80 האגודה הייתה ארגון ממוסד, נוהל על ידי גברים הומואים ובמסגרתו הוקצו מעט משאבים עבור נשים לסביות (הן מבחינת שירותים והן בהיבט של ניראות חברתית). מפגשי נשים לסביות לרוב התקיימו מחוץ לאגודה, בבתי חברות ובפארקים ציבוריים. זאת עד שנת 1987 שנה בה התארגנה קל"ףⁱⁱⁱ כעמותה נפרדת ועצמאית. ההתפתחות העצמאית של קל"ף, כמו התפצלויות אחרות של ארגונים והתארגנויות נבע מתחושת שונות פנימית עמוקה. תהליך ההיפרדות של הלהט"ביות מהומואים בארגונים דומה לתהליכי היפרדות שקרו בתוך התנועה הפמיניסטית (Minkoff, 1999; Bernstein, 1997; גרוס & זיו, 2003; שדמי, 2007; הרטל, 2012)^{iv}.

בחינה רחבה של ההקשר ההיסטורי והתרבותי של התנועה הלהט"בית והארגונים חברים בה, מאפשרת ניתוח של זהות הארגונים ואסטרטגיות פעולה. תנועה חברתית ופעולות מחאה אפשר להגדיר באמצעות הדיון על הקשר בין המסרים של תנועת המחאה (אסטרטגיות פעולה) ובין מבנה הארגון, יחסים בין ארגוניים והשיח הדומיננטי (McCarthy & Zald, 1977). דיון על כך יתאפשר דרך התבוננות במסרים מרכזיים שעברו בפעולות המחאה ומהי ההיסטוריה עליה הם שעונים ; **his-story** ; **her-story**. עלינו להבין כיצד מתורגמות הבעיות החברתיות, מבני הכוח והזהות (של השחקנים ושל התנועה כמכלול).

פוליטיקה של משמעות ופוליטיקה של זיכרון

קבוצות מיעוט וקבוצות מודרות נעות בין המתח של שוני ודימיון. אליזבת' ארמסטרונג וסוזאנה קרייג (2006) טענו שנורמליזציה (של השיח, הנרטיב של הטענות) היא אחת הדרכים ליצירת אירוע כבעל פונטציאל לנקודת ציון הסטורית. אירועים שמתאימים לז'אנר קיים, סביר להניח שיונצחו יותר בקלות. אמירה זו מחזקת נרטיבים מחאתיים שמתמקדים במסרים של דימיון ושוויון, לאלה יש אפקט גדול יותר, תהודה רחבה וחשיפה חברתית. תהודה לאורך זמן ולרוחב תרבויות וחברות שונות מושפעת מפונטציאל ההנצחה של האירוע, התזמון ההיסטורי שלו, המקום הפיזי, אופי האירוע, האם הוא נכנס לתבנית מוכרת וכיצד התנהלה השיגרה של המחאה בטווח הזמן הקרוב לאירוע ולאורך שנים (Craige & Armstrong, 2006).

אייל גרוס (2009) התייחס לחיברות, **הומונורמטיביות** לאור העצרת הגדולה שהתקיימה בכיכר רבין, שבוע לאחר הרצח בברנוער (ההדגשות שלי, ק.ש.):

The dilemma formed by the need for legitimization, acceptance, and recognition on the one hand, and the risk of drifting toward the mainstream on the other is at the heart of GLBT politics. **It is not a dilemma we can escape...** On the one hand, we want all children who experience themselves as GLBT to feel secure, and not to suffer loneliness... On the other hand, we fear that the establishment's hug may become **a bear hug** that requires us, too, to some extent, to embrace the establishment, in a way that de-radicalizes our politics... Some of the reactions to the rally, which dismissed it as a show of **bourgeois homonormativity**.

(Gross, 2009, 2)

גרוס הזכיר שלעצרת המדוברת היו כנראה כמה מטרות אשר לא תמיד התאימו זו לזו ולא הצליחו לתת ביטוי למגוון הקולות בקהילה, אשר לעיתים מבקשים לבטא מסרים סותרים. השונות הפנימית היא מאפיין מרכזי של הקהילה. אירוע הרצח אילץ את ארגוני הקהילה להתאגד ולצאת מייד במסר

קולקטיבי. לכאורה כולם התכנסו סביב אירועי המחאה וקראו יחד לפעולות הזדהות והכרה. השונות המתוארות בתוך הקהילה וארגוניה מצטרפים לחווית חיים של קבוצה והפרטים החיים בה, ככזו שמזהה את הדיכוי והאלימות המוסוות כמקור התייחסות.

עד אמצע שנות ה-80 התבססה התנועה הגאה על המונח "פוליטיקה של המשמעות" אשר נועדה ליצור סכימה של פרשנות שעוזרת לשחקנים למקם ולזהות את עצמם ביחס למרחב ולסביבה (Benford, 2000 & Snow). הסכמות האלה מסייעות ליצירת זיכרון קולקטיבי, העברת רעיונות, והתמודדות עם שינויים פנימיים וחיזוניים. הבנייה ומשא ומתן על אירועים או אירועים טראומטיים הם הבסיס ליצירת "פוליטיקה של זיכרון". האחרון מייצג תהליך המתאר כיצד העבר מיובא אל תוך העתיד, כיצד יש לגשר על תרבות, ערכים וזהות. אירוע הרצח בבר נוער מהווה סוג של סוכן ביצירת משמעות ישראלית, בדומה לאירועי סטנוול. אירועי המחאות בעקבות הרצח חייבו את הקהילה לארגן מהר את התפיסות לאור מה שהתרחש וליצור נרטיב חדש שיאפשר הכרה ולגיטמציה (פסקר, 2010).

הרעיון שמבוסס על פוליטיקה של משמעות וזיכרון מתאר בעצם פעולות קידוד שונות. קידוד מצבים, אירועים, חוויות ופעולות הבנו גם את הפעולות של תנועת המחאה בארה"ב. במאמרה אליזבת' ארמסטרונג (2002) תיארה את התפתחות הארגונים הגאים בסן פרנסיסקו בשנות ה-60 וה-70. במאמרה היא לסוגיית שמות הארגונים – על הקשר בין שמות הארגונים ואסטרטגיות הפעולה שלהם כתוצאה מרגעי משבר ואיומיים חיזוניים. ארמסטרונג מציינת שהחל מתחילת שנות ה-70 הארגונים עצמם החלו להיות מזוהים כארגונים גאים, כחלק מודע מפרקטיקת מחאה והגדרת זהות. אותו משבר מדובר היה אירועי סטנוול (1969).

מרי ברנשטיין (1997) תיארה במאמרה את ההתארגנות של הקהילה הגאה באורגון, בארה"ב בשנות ה-60 ו-70. כאשר דמויות מפתח בארגונים גאים קיבלו תפקידים פוליטיים מרכזיים, פעילותם הפכה לפחות אקטיביסטית חתרנית (Bernstein, 1997). בדומה לכך טענה ניצן פינקו (2011) שאירועי סטנוול היוו זרז לשינוי מהותי במדינות של התנועה הגאה שהתבטא במעבר קונפורמיות למיליטנטיות למרות רצונם של ארגונים גאים לא ממוסדים, חברות וחברי הקהילה (שאינם שייכים לארגונים), להעביר מסר הפוך (פינקו, 2011). קריאות ודילמות דומות התרחשו גם לאחר אירוע הרצח בברנוער (פסקר, 2010).

בהשפעת תנועת השמאל החדש ניכרה גם הפוליטיקה של הקהילה הגאה. לולא האוירה החברתית והפוליטית של השמאל החדש, לא יכלו הארגונים הלהט"בים להשתנות ולהתארגן למחאות פוליטיות שעיקרן בכינון זהות וליגיטמציה משפטית, חברתית וכלכלית (Armstrong, 2002). אייל גרוס ועמליה זיו הוסיפו ואמרו שתנועת השחרור הגאה קיבלה את השראתה מתנועת השמאל החדש שסיפקה להם מודלים ארגונים ואסטרטגיות התנגדות ודפוסים של ניתוח פוליטי (גרוס & זיו, 2003). באופן דומה העניקה דברה מינקוף (1999) יתרון לתנועות חברתיות שניזונות ומזינות את החברה ותנועות אחרות (Open System Models). לדבריה, שינויים במערך הפוליטי יכולים לשנות אסטרטגיות ולהוות גורם מאיים או מקדם (Minkoff, 1999, 1672).

ניתן להתייחס בצורה דומה אל ההתארגנות של הקהילה הגאה בישראל. ההתארגנות של הארגונים בישראל החלה לאחר ההכרה של הממסד, רבים מהפעילים ופעילות בארגוני הקהילה היו חברי כנסת, חברי רשויות מקומיות, בעלי עסקים, אנשי ונשות אקדמיה. ההכרה הממסדית, המבוססת על תפיסת עולם ליברלית, עזרה לקדם את האינטרסים של הקהילה. יחד עם זאת עמדה זו מבוססת על תפיסת עולם שמתייחסת לשונויות ומבקשת לגשר על הפערים ביניהם, בדומה לפמיניזם הליברלי. האחרות, "הם-ואנחנו", מהווים בסיס לאסטרטגיות הפעולה של הארגונים הגאים. כולם הוגדרו כארגונים שנותנים שירות לחברות וחברי הקהילה יחד עם יצירת מרחב שיאפשר מפגש בין הזהויות השונות בתוך הקהילה. רבות נכתב על השפעת הפוליטיקה של זהות וזיכרון ביצירת נרטיב היסטורי, כאמור his-story ; her-story במיוחד בבחינה של הקהילה הגאה המורכבת מריבוי קולות, פנים ודמויות שמתקמות בצירים שונים של זהויות, מקורות להזדהות ואורחות חיים. על פניו בקהילה הגאה מתאפשרים פרקטיקות שונות של תנועות חברתיות שונות מענים שונים לקבוצות שונות בתהאם למגוון רחב של מטרות. האם זהו מרחב שנשמר גם לאחר אירוע הרצח בברנוער?

הבנייה גאה במציאות חברתית הטרונומטיבית

ראינו עד כה שכתוצאה מתפיסות שונות של זהות ושייכות, התנועה הגאה בעולם ובישראל משנה את יחסה כלפי אירועים שונים, ביניהם אירועי שנאה Hate Crime. פגיעה ממניעי שנאה היא פגיעה שנגרמה כתוצאה ממעשה אלימות המכוונת כלפי דרך חיים של קבוצה בציבור מחמת דת, מוצא עדתי, נטייה מינית, זהות מגדרית או היותם עובדים זרים^v. דאג מאייר במחקרו (2010) מצא שככל שהזהות האישית מורכבת מתת-זהויות (לדוגמא: אישה-לסבית-לטינית ; גבר-שחור-מוסלמי) לנבדקות/ים היה קשה יותר לאפיין את האירועים כאירוע המוצהר כאירוע שנאה על רקע להט"ב/פוביה^{vi}. מרבית הנבדקים/ות שדיווחו למשטרה על אירועי האלימות לא הגדירו אותם כאירועי אלימות על רקע להט"ב/פוביה. מסקנתו הייתה שהגדרת אירועים ככאלה, משרתת בעיקר את הגברים ההומואים הלבנים המשכילים (Meyer, 2010).

קוין בריל (1992) הבחין בשונות מגדרית ומתייחס למרחב הציבורי שמזוהה עם הקהילה הגאה, כלומר לניראות הציבורית ולדרך שבה **עוברים** (To Pass)^{vii} כגברים הומואים וכנשים לסביות. בריל ציין כי גברים הומואים נוטים להיות יותר חשופים למעשי אלימות על רקע היותם הומואים. נשים לסביות חשופות יותר למעשי אלימות מילולית בתוך משפחתן על רקע היותן לסביות. בשני המקרים מדובר על חיים בתוך מרחבים רוויים במעשי אלימות על רקע אירועי שנאה (Berrill, 1992).

דרך נוספת לקדד את זהות הארגונים באמצעות **התגובה לתנועת הנגד**, כלומר באופן בו אסטרטגיות המחאה מתייחסות לארגונים אנטי להט"בים (Anti-Gay). טינה פטנר (2006) במאמרה טוענת שהרתוריקה של הארגונים הלהט"בים בארה"ב השתנו בעקבות תנועת הנגד:

- הטון של התנועה הלהט"בית הפך להיות כועס ;
- השפה השתנתה מהתמקדות בדימיון ובאחדות (אנחנו) אל התמקדות בשונות ובאחרות (אנחנו והם);

• מסגרת המחאה השתנתה ממאבק לצדק ושיוויון אל המאבק בעקבות צורך בהגנה על מיעוטים מפני איומים חצוניים (Fetner, 2001, 423).

כתוצאה מאירועי שנאה ותנועות הנגד, אסטרטגיות הפעולה והבניית הזהות של תנועת המחאה משתנה. יש לכך משמעויות בדרך ההתמודדות ובתגובה לאירועי אלימות חריגים, כמו אירוע הרצח בברנוער.

גריגורי הרק (1992) ואן קבטקוביץ' (2003) הוסיפו אלמנט נוסף ומעניין כתוצאה מהתפרצות מגפת האיידס. המגפה כונתה בהתחלה 'הסרטן של ההומואים' או 'מחלת הריאות של ההומואים'^{viii}. לטענתם בעקבות התפרצות מגפת האיידס, בתחילת שנות ה-80, נשים וגברים נאלצו לצאת מהארון, חלקם בעל כורחם וחלקם מתוך הבחירה להיות אקטיביסטים/יות במאבק להעלאת מודעות ולטיפול הולם באנשים שנמצאו חיוביים לנגיף (Herek, 1992 ; Cvetkovich, 2003). היציאה מהארון, פעולות מחאה שונות והתפתחות של תנועה חברתית פעמים רבות נתפסות כתגובה לפעולת שנאה או דיכוי כפי שמתועד הארווי מילק בקלטת שנמצאה בביתו לאחר שנרצח על רקע הומופובי "If a bullet should enter my brain, let that bullet destroy every closet door." (Gross, 2009).

הצוואה של הארווי מילק מתייחסת לקשר בין גיוס משאבים ובין העיסוק באבל, אובדן ומוות. אן קבטקוביץ' התייחסה לקשר הזה תוך שימוש בטראומה כמקור מוטיבציוני לפעולה. טענתה הייתה שההכרה של מגפת האיידס כטראומה לאומית, שינתה את הפעילות האקטיביסטית של ארגוני ACT UP שפעלו בארה"ב. השיח על אבל, אובדן, פעמים רבות מובלע ולא מדובר בצורה מפורשת אלא רק במושגים של זיכרון והנצחה (Cvetkovich, 2003, 208-210).

Queer Theory and Trauma Theory are Fellow Travelers because they seek ways to build not just sexuality but emotional and personal life into models of political life and its transformation.

(Cvetkovich, 2003, 48)

לדבריה ההיסטוריה של הקהילה הגאה וההתפתחות ההיסטורית של המונח טראומה עברו תהליכים דומים, מה שמחזק את הצורך במושג חברתי שמתאר התמודדות לאורך זמן בתוך חווית חיים של אפלייה, דיכוי וביטויי אלימות מתמשכים. לביטויי דיכוי אלימות רציפים יש השפעות על השיח החברתי, זהות הארגונים, עמידותם במשברים ועוד.

אפי זיו (2012) המשיגה לראשונה בעברית את המושג **טראומה עיקשת** (/ **Insidious Trauma**)^{ix} שמבחין בין אירוע חד פעמי המוגדר טראומת קיצון, כמו אירוע הרצח בברנוער, ובין "השפעות טראומתיות של דיכוי ממוסד ומתמשך על הסובייקטיביות" (זיו, 2012, 58). במילים אחרות, זיו ביקשה להרחיב את המושג טראומה מהשיח הקליני ומהשדה הטיפולי אל השדה הפוליטי-חברתי שמאגד קהילות וארגונים ומשפיע על דרכי התמודדות עם טראומת קיצון בדמות אירוע הרצח. טראומה עיקשת, על פי זיו, אינה מוגדרת כאירוע בדיד אלא כרצף של אירועים "הטראומטיזציה מתמשכת ומוסיפה להתקיים בזמן הווה" (זיו, 2012, 59). כתוצאה מכך,

ההתמודדות עם הרצח בברנוער שנתפס כאירוע טראומתי, אינה יכולה להיות חזרה אל עולם מיטיב ומאפשר טיפול וריפוי, אלא חזרה אל מרחב חברתי בו טראומה עיקשת ממשיכה לטפטף במופגן ובמסווה כאירועי אלימות, השפלה ודיכוי. בהנחה שהרצח מהווה אירוע טראומתי חד פעמי, הרי שהתגובות המיידיות אל הטרומה הן פעולות המחאה שבאו בעקבותיו, הראשונה התקיימה כמה שעות לאחר מכן. בעבודה זו אבקש לבחון כיצד התפתחה והומשה המחאה החברתית בעקבות הרצח בברנוער בתוך השיח הפוליטי-חברתי של טראומה עיקשת¹.

תנועות מחאה חברתית

כיצד ניתן לחבר בין האמור לעיל ובין המחאות שהתקיימו לאחר אירוע הרצח בברנוער? טובה בנסקי וחייה צוקרמן-בראלי (1989) תיארו דרך המשלבת שתי גישות עיקריות לניתוח תנועות חברתיות. הראשונה, גישת ההתנהגות הקולקטיבית, מבוססת על המסורת המיבנית בסוציולוגיה. הגישה השנייה, גישת גיוס המשאבים, מקורה בתיאוריות קונפליקט, כלכליות ואחרות ומבוססת על תשתית ארגונית פורמאלית. בנסקי וצוקרמן-בראלי בדקו במחקרן ארגונים שצמחו מתנועת הורים, זאת בשונה ממחקר זה אשר יוצא מנקודת מבט הפוכה – כיצד המחאה צמחה מתוך ארגוני הקהילה. החוקרות הציעו תהליך שדרכו ניתן לנתח תנועה חברתית "מיקרו מוביליזציה" – תהליך גיוס ריגשי, הכרתי וארגוני (בנסקי & צוקרמן-בראלי, 1989):

1. קולקטיביזציה של המצוקה – רגשות המצוקה הופכים מתחושה אישית לתחושה קולקטיבית. במסגרת המחקר הנוכחי, תיבחן השאלה כיצד הומשגו הרגשות ותורגמו לחוויה קולקטיבית אחרי הרצח? כיצד מובנת מסגרת השיח? באילו מקורות התייחסות נעשה שימוש בצורה מופרשת ומובלעת? כיצד תוארה ההיא(א)סטוריה של הקהילה הגאה והחברה הישראלית במחאות?
2. פרשנות נורמטיבית לפעולה – הנעה לפעולה כתוצאה מהשלב הראשון, השתחררות מנורמות ממוסדות, תפיסת המצב כבלתי צודק, ייחוס האשמה במצב למערכת החברתית הרחבה, אמונה ביכולת לשנות את המצב (מודעות לאפלייה, אי צדק), טובת הכלל. במסגרת המחקר הזה אבדוק כיצד המצוקה הקולקטיבית תורגמה לחברה הכללית, מה היה הנרטיב המרכזי, אילו קולות נשמעו ואילו לא?
3. גיוס ארגוני – תנאים ארגוניים כלומר גיוס חברים, קישור בין קבוצות שהיו קיימות קודם להתעוררות המחאה, טיפוח קשרי סולידריות, טרספורמציה של הארגונים הקיימים. במסגרת הנוכחית אבדוק כיצד פעלו הארגונים לגיוס משאבים למחאה וכיצד עיצבו את הגיוס בראייה עתידית?

גישת גיוס המשאבים מתמקדת בתשתית הכלכלית ארגונית של הקבוצה הפעילה ובוחנת את מקורות התמיכה השונים בקבוצה, את אסטרטגיות הגיוס שלה ואת דרכי טיפולה במשאבים שלרשותה. זו גישה ניאו-ליברלית, המאופיינת בתפיסה של תחרות בין קבוצות בעלות אינטרסים

¹ ברור כי נדרשת פרספקטיבה של זמן לשם בחינה ההשפעה הטרומה, אולם מאחר מהמושג טראומה עיקשת מבוסס על אירועים רציפים, במקרה זה לא נדרשת תקופה זמן רטרופקטיבית ארוכה לשם בחינת השלכותיה.

שונים ועל כן ההתנהגות הקולקטיבית תהיה מבוסס על עימות וקונפליקט (הרטל, 2012). גיון מקארתי ומאיר זלד (1977) תיארו את תהליך גיוס המשאבים בארגונים, כמסגרת ביטוי של מחאה בתנועות חברתיות. לדבריהם פעולת גיוס המשאבים אינה מנותקת מהחברה ומושפעת מהיחיד בקבוצה. לטענתם, תומכי המחאה יכולים להיות מתוך הקהילה ומחוץ לה, אבל אינם בהכרח מחויבים לערכים או לארגונים. לחברה הרחבה, התקשורת, מקבלי ההחלטות יש תפקיד משמעותי לגיוס המשאבים לתנועת המחאה ולכן אסטרטגיות הפעולה יושפעו מכך. עיקר הפעילות יתמקד מול הרשויות באמצעות שיתופי פעולה בין ארגונים או תחרות על הדומיננטיות בשיח הציבורי. עיקר העשייה יתמקד בהשתקת קולות המתנגדים ובגיוס תומכים מחוץ לקהילה ובשכנוע המתנגדים (McCarthy & Zald, 1977). יחד עם זאת במרחב בו האישי הוא הפוליטי לא ניתן להתייחס לגישת גיוס המשאבים של זלד ומקארתי במנותק מתהליכי מסגור ופרשנות של השיח וכיצד הוא נתפס בעיני הקהילה ובחברה.

שאלות המחקר

- כיצד הומשגו הרגשות במחאה בעקבות הרצח בברנוער?
- מה היו המסרים המרכזיים שהוצגו במחאה בעקבות הרצח בברנוער?
- כיצד התבצע גיוס משאבי התמיכה למחאה על ידי הארגונים בקהילה הגאה?
- מה היו המסרים בהם השתמשו האנשים שאינם חלק מקהילה אשר השתתפו במחאה?

מתודולוגיה

סמינר המחקר נערך בשנה מורכבת בכל הנוגע לרצח בברנוער ולפענוחו. ביוני 2013, בעודי נתקלת בלא מעט מחסומים בניסיונות לתאם ראיונות, החלה סאגה תקשורתית בעקבות הפענוח של הרצח בבר. בשל כך החלטתי לעצור את קיום הראיונות ופניתי אל אתר YouTube, המכיל סרטונים רבים מהמחאות השונות.

המחקר מבוסס על ראיונות עם מארגני מחאות בעקבות הרצח ועל תמלול נאומים וקריאות שנאמרו במהלך. הראיונות התקיימו עם שני פעילים ושתי פעילות בארגונים שלקחו חלק בארגון המחאות, במהלך חודשים מרץ-מאי 2013 והתבססו על ראיונות עומק חצי מובנים^{xi}. אל המרואיינים הגעתי תחילה על בסיס היכרות ולאחר מכן בשיטת 'חבר מביא חבר'. אחד הראיונות היה במשותף של שתי נשים, אשר פגשתי במהלך אירוע פוליטי ובאופן ספונטני הסכימו להתראיין. בשל קשיים טכניים, אף אחד מהראיונות לא הוקלט, כולם כתבתי את שאלותי ואת התשובות לאחר קבלת הסכמת המרואיינים ומרואינות. כולם מצוטטים כאן באנונימיות תוך טשטוש זהותם ותפקידם על מנת לשמור על פרטיותם/ן.

תימללתי שלושה ראיונות ושיבעה סרטונים שתיעדו את המחאות מזוויות שונות. בנוסף הוצאתי מהאתר הרישמי של האגודה את תמלולי הנאומים באירוע המחאה מה-8.2009^{xi}, סך הכל 12 נאומים. באתר זה היו חסרים ציטוטים של אליוט, זמרת יוצרת ששרה באותו אירוע ואמרה כמה מילים וכן את נאומו של סאמי זיבאק, הומו-פלסטיני. את השיר של אליוט מצאתי ב-YouTube ואילו את נאומו של סאמי זיבאק לא מצאתי ברשת כלל. כמו כן חסר במחקר זה תמלול ההנחייה בעצרת המחאה (מחאה 3), אותה ביצע גל אוחובסקי. במהלך הראיונות הייתה התייחסות להנחייה ולמסרים שעברו דרכה, אולם הטקסט אינו מובא כאן מאחר ואינו נמצא ברשת. תמלולי הסרטונים והנאומים מצוטטים בשמם המלא של הדוברות והדוברים.

לסיכום המחקר כולל:

1. 4 נאומים וקריאות במהלך "המחאה הראשונה" שהתקיימה בליל הרצח ב-1.8.2009, כמה שעות אחריו. המחאה כללה מצעד מאזור הרצח אל המרכז הגאה בגינת גן מאיר בת"א, שבו נישאו דברים קצרים. כולם נאספו מסרטים של משתתפים מתוך אתר YouTube.
2. נאומים, קריאות ביניים וטקסט על כרזות במהלך הנאומים של "המחאה השנייה" אשר התקיימה ביום אחרי הרצח 2.8.2009 ברחובות רוטשילד פינת נחמני - צומת מרכזית בת"א הקרובה לברנוער. כולם נאספו מסרטים של משתתפים מתוך אתר YouTube.
3. 12 נאומים ושיר אחד מתוך המחאה הגדולה "המחאה השלישית" נערכה בכיכר רבין, שבוע אחרי הרצח, 8.8.2009. כולם נאספו מסרטים של משתתפים מתוך אתר YouTube.
4. נבדקו 3 ראיונות עם 2 פעילים ו-2 פעילות בארגונים השונים, שהיו פעילים במחאות השונות. הראיונות תומללו ונותחו כטקסטים בדומה לכל הנאומים מעלה.

את הטקסטים שנבדקו אפשר לחלק לשתי קבוצות שכונו קבוצת ה-Insiders וקבוצת ה-Outsiders. הראשונה מתייחסת לכל מי שנכלל, מזוהה ומזדהה עם הקהילה הגאה בעוד קבוצת ה-Outsiders מתייחסת לכל האחרים ואחרות. הבחנה זו נעשתה על מנת להבין את הדיאלוג המתקיים ביניהן באמצעות המסרים שהועברו אלה לאלה. לצורך נוחיות הדיון ורצף הקריאה אשתמש במושגים האמריקאים על מנת לא להעניק למושגים משמעות מובלעת נוספת.

בקבוצת ה-Insiders נכללו 12 טקסטים הכוללים נאומים, ראיונות, קריאות ביניים במהלך הנאומים, טקסטים שהוצגו על כרזות בפיתחו של בר הנוער כמה במהלך השבוע לאחר הרצח. בקבוצת ה-Outsiders נכללו 9 טקסטים של נאומים משלושת אירועי המחאות.

כל התמלולים קודדו לכדי שלוש תימות מרכזיות בהתאם לניתוח שהוצג בפרק הקודם:

1. קולקטיביזציה של מצוקה – כיצד הומשגו הרגשות וכיצד נבנה השיח, התכתבות עם תימות רחבות ייחודיות לישראל, או לקהילה הגאה או לשניהם יחד.
2. פרשנות נורמטיבית לפעולה – אילו מסרים נמסרו בתוך הקהילה ומחוץ לה, אבחן אילו פעולות מחאה נעשו ומה היה מקור ההשראה שלהן או מקור ההתייחסות
3. גיוס ארגוני – אבחן מה היו הקריאות המרכזיות שקראו לגיוס משאבים ולגיוס תמיכה והכרה

במהלך העבודה על המחקר התמודדתי עם סוגיות מורכבות בשל היותי מעורבת בשדה, בקשרים אישיים ומקצועיים. מעורבותי התגברה לאחר פיענוח הרצח, בשל הצורך לתת מענה מקצועי לסוגיות הקשורות באלימות מינית בקהילה הגאה. ללא הכנה מוקדמת שדה המחקר הפך להיות חלק מחיי ומצאתי את עצמי מתקשה יותר ויותר לעשות הפרדה מוחלטת בין המחקר לחיי. פניתי אל ספרות שעוסקת במחקר אוטואתנוגרפי, התייעצתי עם המנחה ד"ר איתי גרינשפן, קולגות באקדמיה ועם פעילים ופעילות בשטח. כולם בצורה מודעת ולא מודעת התייחסו אל הנזילות בין האישי לפוליטי ועודדו אותי להמשיך בכתיבה שהרי היא, הכתיבה ואני לעולם לא נוכל להיות מנותקות מהשדה. אם כן, זהו מחקר אתנוגרפי המבוסס גם על פיסות היסטוריה שבעל פה, כתיבה אישית ונקודת מבט ביקורתית מתוך וכלפי הקהילה.

היבט נוסף להיות המחקר אתנוגרפי, הוא בפגישות עצמן. לעיתים המרואיינים והמרואינות אמרו גם אמירות אישיות שאינן קשורות למחאה. חלקן קשורות לאירוע הרצח עצמו, אחרות קשורות לחוויות אישיות שונות, חלקן קשורות לאירועים בהם השתתפתי כעמיתה או כחברה. במיקרים אלה האמירות לא תומללו, אולם מיקומן סומן בתוך הטקסט עצמו^{xii}. אף לא אחת מהאמירות האישיות מובאות כאן, בנוסח הסופי של המחקר.

הכתיבה האישית תוך כדי המחקר גברה בעיקר לאחר פיענוח הרצח, מה שטרף את הקלפים מובונים רבים. לפרקים חשבתי להביא את הכתיבה האישית אל תוך מחקר זה, מה שהיה הופך את המחקר לאוטו אתנוגרפי. לקראת סוף המחקר, החלטתי לא לעשות כן, בשל קוצר היריעה במקרה זה. יחד עם זאת כתיבה אישית מהווה חלק בלתי נפרד מהעבודה, כחלק מתהליך הארגון התודעה וניתוח השדה.

ממצאים ודיון

בשלב מאוד מוקדם, עוד בתחילת הדרך, הבנתי כי ההמשגה של המונח מחאה אינו מתאים. אחד המרואיינים אמר כי האירועים שקרו אחרי הרצח היו "פרץ רגשות בלתי נשלט" או "Show of Power" (גיא, 2013 ; טימור, 2013). למרות אמירות אלה ואחרות שהוצגו בראיונות החלטתי להמשיך ולהשתמש במושג במהלך הראיונות ולשוחח על כך עם המרואיינות והמרואיינים שפגשתי. מחאה מבטאת בצורות שונות, מופעלת בדרכים שונות כגון: עצרות, מצעדים, קבוצות התיידנות, קבוצות פייסבוק ועוד. בכל הטקסטים עיקר השימוש היה במושג "עצרת", שהיא פעולת מחאה. קיבלתי צידוק לעמדתי בעקבות אמירה של מרואינת "מבחינתי המחאה האמיתית הייתה להיות עם הילדים... לצאת לפצועים, למשפחות שלהם, להמשיך ולהפעיל את הברנוער אחרי השבעה... זו המחאה האמיתית – במעשים" (ליאורה, 2013). בעקבות כך הרגשתי בנוח להתייחס אל העצרות, מצעדים, כרזות, קריאות ביניים וקריאות ממוסדות, כולן חלק מתנועת שלא נעצרה לאחר ה-8.8.2009, והמשיכה לפעול בדמות אחרת.

כאמור בפרק הקודם, על מנת להבין את מסגרת השיח של המחאה החברתית בעקבות הרצח בבר נוער בחרתי לחלק את הממצאים לשתי קבוצות, האחת תכלול טקסטים של אנשים שמזוהים ומזוהות עם הקהילה הגאה, ה-Insiders. הקבוצה השנייה – Outsiders – האחרים – תכלול טקסטים של אנשים שאינם מזוהים ומזוהות עם הקהילה, אולם אין זה אומר דבר על התמיכה או ההתנגדות למחאה או לקהילה. מצאתי צורך לחלק את הממצאים לשתי הקבוצות לצורך קיום הדיון, כי בטקסטים התקיים דיאלוג ביניהן, מה שהשפיע על המסרים והשיח במחאות השונות. אני מודעת לכך כי חלוקה זו ממשיכה לקיים דיון נפרד ומשחזרת במובן מסוים את יחסי הכוח בחברה – הם ואנחנו. למרות זאת לאחר ניתוח הממצאים ובהמשך הדיון אציג באילו מקומות יש המשך שחזור יחסי הכוח ובאילו הוא לא ניכר במחאות השונות. ניתן לראות את סיכום הממצאים בתרשים הבא:

תרשים 1: סיכום מסגרת השיח של המחאה בעקבות הרצח בברנוער

קבוצת ה- Outsiders	קבוצת ה- Insiders	ניתוח קבוצתי מיקרו-מוביליזציה
נרטיב יהודי-ישראלי	זהות ויציאה מהארון עיבוד מציאות טראומתית שיח על אבל אובדן	קולקטיבציה של מצוקה
<u>אתם ואנחנו</u> נרטיב ליברלי	<u>הם ואנחנו</u> הי(א)סטוריה וליברליזם נרטיב יהודי-ישראלי	פרשנות נורמטיבית לפעולה
התגייסות פוליטית – מפלגתית התגייסות חברתית	בתוך הקהילה – אחדות וכוח מחוץ לקהילה – הכרה ושוויון	גיוס ארגוני

1. קולקטיביזציה של מצוקה

זהות ויציאה מהארון: בקבוצת ה- Insiders היו קריאות רבות שהתאפיינו בהגדרות של זהות ותהליך יציאה מהארון, תהליך חברתי ואישי. להפסיק להתבייש, לא לפחד, כולנו ביחד, הן חלק מהאמירות המרכזיות במהלך המחאה. בחלק זה היה מורגש מאוד שותפות הגורל וההזדהות של חברות וחברי הקהילה עם אלה שעדיין לא יצאו מהארון. בנאומים נראה רצון להפסיק להתבייש במי שאנחנו "בשלב הזה ה'בית הפתוח'^{xiii} הפסיק להתבייש בקוויריות שלו" (גיא, 2013). כל זאת הלם את האווירה הכללית ששררה במהלך ימי המחאה בהם נערים ונערות הוצאו מהארון בעל כורחם בתקשורת או בבי"ח. חלקם קיבלו תמיכה ממשפחותיהם וחלקם לא, זהו נרטיב שהמשיך ללוות את הקהילה כעסם כלפי האחרים, בכל שלושת המחאות "באיכילוב שוכבים בני נוער מדממים וההורים שלהם לא יודעים. אני קוראת מפה לכל ההורים של הקהילה ההומו-לסבית בואו לכאן, עימדו כאן איתי...". (Lezzy, 2009). בעצם הקריאה ניתן לראות תחילת תהליך של הגדרת זהות וניסיון לטשטוש השונויות בין הקבוצות השונות בקהילה.

בכל הראיונות (שמאפשרים נקודת מבט רטרוספקטיבית) ניתן היה לזהות חלוקה לתקופה שהייתה לפני הרצח וזו שלאחריו. זאת בדומה לסיפורים של אחרים ואחרות שחוו טראומות קיצון שונות. רבים תיארו תחושות בדידות ותחושה של ייצוגיות כפויה כלומר "ביום בהיר אחד הפכו להיות נציגים, השופר של הקהילה" (ליאורה, 2013). הייצוגיות הכפויה בעצם הופכת את המשתתפים בו לילה לפעילים בעל כורחם, זאת בדומה למה שתיארה אן קבטקוביץ' למה שקורה בחיבור בין אבל ואובדן ובין אקטיביזם, הקשר ביניהם עוזר להגדיר זהות ופעולה. המשתתפים לא תמיד לקחו חלק פעיל בפעולות מחאה, אבל עצם זהותם הפכה אותם לפעילים (Cvetkovich, The Everyday Life of Queer Trauma, 2003).

עיבוד המציאות הטראומתית: אירוע הרצח בברנוער יוגדר על פי אפי זיו (2012) כאירוע קיצון, בדיד, ניראה (Visible). בתוכו מגולמות התנהגויות שונות של קריאה לאחדות וחוזקה, רצון לתמוך ולהיות יחד. אלה הוצגו בעיקר בשני אירועי המחאה הראשונים ואחריהם לכאורה נדרשה הקהילה לעבור תהליך של החלמה. אולם חוסר הניראות של סיפור חיים ב-Insiders של התמודדות עם דיכוי, מאבקים, הישרדות, לא מאפשרים ליצור מרחב החלמה מיטיב ומכיל. הקושי הזה בא לידי ביטוי בראיונות וטקסטים רבים שדיברו על פיצול, מאבקים, תוקפנות. "זו הייתה תקופה של מאבקים של פלחים במהלכה כולם ביקשו להשמיע קול ייחודי- לסביות, טרנסג'נדרים וטרנסג'נדריות, קשישים, נוער" (גיא, 2013). טימור מרחיב ומספר כיצד פתאום הוא מבין ש"יש פה מחאה עם קול, צורה וגוף שונים" (טימור, 2013).

קשה למצוא ייצוג בשפה ל"טראומה עיקשת", בשל "שגרתיותה וסוואתה כ'טבעית' " (זיו, 2012, 64), אבל בחינת הנרטיבים בראיונות ובנאומים, מציינים תמונת מציאות הנשענת על הכרה, שנאה, מאבק והדרה. כל אלה בעצם אינם מקשים על החלוקה הרגילה של "לפני ואחרי", מאחר והטראומה נמשכת גם כאשר ארוע הקיצון הסתיים. בטקסטים רבים אלה שבחנו את המחאות בדיעבד ואלה מהמחאות עצמן, כולם עשו שימוש במושג טראומה בדרכים שונות. המחאות עצמן

שימשו ככלי לביטוי, כאמצעי הגנה, כתגובת נגד לאירוע נקודתי. המגיבים המיידיים במחאות עצמן היו נציגי הציבור שהם גם חברי קהילה ומנהיגי הארגונים. התגובה הראשונה עבורם הייתה קריטית וחשובה ועל כך התקיים דיון אם התגובה הייתה נכונה או לא (גלינה, 2013; טימור, 2013; ליאורה, 2013).

שיח על אובדן ואבלות לעומת זיכרון והנצחה: במהלך הראיונות תוארו יחסים מתוחים בין קבוצות שונות, מתיחות שהתפרצה בהתארגנויות לקראת אירועי מחאה. להיות בתוך משבר, במיוחד כפעילים ופעילות לא תמיד מייצר הזדמנויות להתאבל או לכעוס ולכן "היה כעס מצטבר של הרבה שנים ובמפגשים זה התפוצץ" (גלינה, 2013). רבות מהאמירות התייחסו להתפוצצות הבועה, אובדן הביטחון בתל האביב, בקבוצת ה-Insiders. אבל והנצחה מתקיימים יחד על ציר של כאב אבל בקונטקסט של טראומה עיקשת, הם אינם רק שלב מרכזי נוסף בדרך להחלמה. להפך, הנחת היסוד היא שהמציאות הבטוחה תופר תמיד על ידי אירועים שאינם בשליטה ומאופיינים ברוע ובחריגות (זיו, 2012). לכן מלחמת ההישרדות, חלק ממנגנוני ההתמודדות של הקהילה מאופיינים במאבק תמידי, לפגוש שוב ושוב את הכאב בדיכוי באלימות, מוסווים ככל שיהיו.

בשונה מהאמור מעלה **קבוצת ה-Outsiders** המשיגה את המצוקה אחרת. הנרטיב המרכזי בתגובה לרצח, בהגדרת המצוקה, נשען על מקורות **יהודיים-ישראלים**. בכל המחאות, ישראל בכלל ותל אביב בפרט, הוצגה כמקום שמאפשר לכולם לחיות בו ביחד "אנחנו לא נוותר על החלום הגדול שלכולנו טוב לחיות בו" (חנין, 2009). לכן כל מי שאינו מאפשר לכולנו לחיות את החלום, עלינו להאבק בו, היטיב להגדיר את המסר היה דב חנין (אשר התמודד שנה לפני לראשות עיריית תל אביב-יפו מטעם תנועת "עיר לכולנו". על ההקשר הפוליטי של המחאה, ארחיב בהמשך). חנין ציין גם את הקירבה ליום ט באב, יום המצוין במסורת היהודית ומסמן את האבל על חורבן בתי המקדש. עוד בלטה הקריאה לעשות חשבון נפש חברתי, של המנהיגים מכל צבעי הקשת הפוליטית. במקרה או שלא הייתה זו קריאה לחשבון נפש, פחות מחודש לפני חודש אלול, החודש העיברי שבו נהוג לבצע חשבון נפש, חודש המכונה "חודש הסליחות" (ליבני, מחאה 2, 2009).

נדמה שקבוצת ה-Outsiders הגדירה מצוקה מאותו מקום יהודי שזוכר להיות מיעוט נרדף, שספוג היסטוריה של מוות ואובדן, אבל גם של הנצחה וניצחון. זו השמיעה את קול הזיכרון והניצחון אל המחאות, בעוד קבוצת ה-Insiders השמיעה את הקול האָבֵל. אירועי המחאות היו בעצם נקודת מפגש שאיתגרה את המציאות ה"טרום-טראומתית" כיציבה ובטוחה ובעצם חשפה מציאות כואבת ורעועה הרבה יותר. בראיונות ובנאומים הוזכרו שני אירועים מספר פעמים השואה, ורצח רבין (4.11.1995), שניהם מכוונים בהווה הישראלית-יהודית.

2. פרשנות נורמטיבית לפעולה:

כאמור בפרק הראשון, הקהילה הגאה תמיד התמודדה עם הצורך להגדיר ולהתייחס אל שונויות, התמודדויות שמצאו ביטוי בריבוי ארגונים וריבוי הקולות בהגדרת פעולות ומטרות של התנועה. נקודה זו עלתה בראיונות ובנאומים. **נרטיב ליברלי** הוא נשען על דימיון והכללה עם מסרים של חוזקה ועמידות והיה בולט מאוד בקבוצת ה-Insiders. טפטוף המינוח "אירוע שנאה" כמונח מוביל, מחד מבקש לחזק את הקהילה ומאידך מבחין בין אויב לידיד. "כבר עכשיו אפשר לקבוע שזוהי הפגיעה

הקשה ביותר בקהילה הגאה בישראל מאי פעם" (הורוביץ, מחאה 1א, 2009). ניתן לראות זאת גם בעצם ההצהרה, שעות ספורות בלבד אחרי הרצח וגם בדרך השימוש במושג "קהילה", מושג בר חשיבות במיוחד על ידי הדוברים המוגדרים כ-Insiders. מעניין להתבונן בכך בצורה כמותית:

תרשים 2: ביטוי כמותי למונח קהילה

אירוע מחאה	מס' דוברים/דוברות מקבוצת Insiders	שימוש במושג "קהילה"
1.8.2009 המחאה הראשונה	2	11
2.8.2009 המחאה השנייה	2	5
8.8.2009 המחאה השלישית	5	11

ניתן לראות כי במחאה הראשונה, בליל הרצח, כל דובר השתמש במושג "קהילה" בממוצע 5.5 פעמים. במחאות הבאות (יום אחרי הרצח ושבוע אחרי הרצח) כל דובר/ת השתמשו במושג קהילה 2.3 פעמים. היה ברור מאוד שעל מנת ליצור אחדות ופעולה משותפת המושג "קהילה" מחזק את תחושת הסולידריות מחד ומאידך מבחין בין "הם ואנחנו". כך מתארת ליאורה "מחאות זה סוג של קריאה למסר לשינוי חברתי, דווקא אני ראיתי בכל האירועים האלה את הרצון האנושי להיות ביחד, לכעוס ביחד... זה משהו שלא היה לנו בקהילה כבר שנים, כאילו נוצרו תת קבוצות של הומואים, טרנסים ולסביות, כל אחד התבצר בעמדתו והאירועים אחרי הרצח גרמו לנו לחזור ולהיות יחד" (ליאורה, 2013).

הגדרת הרצח כאירוע שנאה-הומופובי, והנכחתו במרכז השיח, מעבירה לקדמת הבמה קבוצה אחת שזוכה מכך, הם – גברים, הומואים (Berrill, 1992; Herek, 1992; Meyer, 2010; שדמי, 2007). הגדרה זו השפיעה על כל אירועי המחאות ועל הקריאות להתגייסות ולשינוי חברתי. לראייה, ב-4 שנים האחרונות לאחר הרצח חלה התקדמות אדירה בחקיקה ובשינוי מודעות של פונדקאות של גברים הומואים.

מעניין דווקא בהקשר הזה להתייחס אל מה שקרה לאחר פיענוח הרצח בברנוער, פיענוח שעירער את הנחת המוצא של היותו אירוע שנאה. לאחר הפיענוח, כשהתברר שהרצח לא אירוע רק על בסיס שנאה הומופובית, התקיים שיח חברתי בשתי הקבוצות על הלגיטימציה להתייחס אליו ככזה. הפיענוח ואירוע הרצח עצמו העלו לסדר היום גם את המסרים של תנועת הנגד, וחיזקו את חלק מטענותיה של טינה פטנר – השפה השתנתה מהתמקדות בדימיון ובאחדות (אנחנו) אל התמקדות בשונות ובאחרות (אנחנו והם) וכן מסגרת המחאה השתנתה ממאבק לצדק ושיוויון אל המאבק בעקבות צורך בהגנה על מיעוטים מפני איומים חזוניים (Fetner, 2001, 423). לאחר פיענוח הרצח, הטון הכועס שעליו דיברה טינה פטנר, הופנה כלפי פנים, אל תוך הקהילה ולא כלפי החברה הרחבה. אחת הדוגמאות הבולטות לכך הוא הנאום של נורה גרינברג.

כל הדוברות והדוברים באירועי המחאות התייחסו אל המושג "קהילה" בהקשר חיובי המבטא אחדות, שותפות גורל וזהות. הדוברת שלא התייחסה אל המושג באופן חיובי הייתה נורה גרינברג, נציגה של קהילת הטרנסגינדרים וטרנסגנדריות, אשר דיברה באירוע המחאה בכיכר רבין על תחושת הניכור כ"קרובי משפחה עניים, נוכחים נפקדים ששם מושמט ממודעת האבל ומדברי

הניחומים" (גרינברג, 2009). גרינברג הייתה היחידה באותו ערב שיצאה נגד הליברליזם המתפרץ, נגד ה"סדר ההטרו-נורמטיבי המדושן עונג... כי קל מאוד להיות ליברלי ולקבל את השונה כאשר השונה הזה תואם בעצם את צלמכם ודמותכם" (גרינברג, 2009). להבדיל מהשיח על טראומה, ניתן היה לראות את הנרטיב הזה, מוצג בעיקר באירועי המחאות השונים ופחות לראיונות שהתקיימו 4 שנים אחריהן. בראיונות הרטרופקטיבים ניתן היה יותר לשמוע את הביקורת, שהראשונה שהשמיעה אותה באופן פומבי הייתה נורה גרינברג, במחאה בכיכר רבין.

דווקא אמירה זו שקראה לאחדות וסולידריות, יצרה את ההפך. על הפילוג ניתן היה לשמוע בעיקר במהלך הראיונות. נדמה שדווקא המחאות אחרי הרצח יצרו פילוג ופיצול בקהילה, בדומה למה שאירע בתחילת שנות ה-80 בקהילה הגאה בישראל. שוב עלה השיח על מנגנוני ההשתקה וסדרי הכוח בחברה "היה סוג של מאבק, כל הזמן נלחמנו שישמיעו גם אותנו, בתקשורת הופיעו רק הומואים... הרגשתי כל הזמן שאני נלחמת להישאר, להשמיע את הקול שלי נאלצת להישאר איתם ולקבל את המשחק הזה של הח"כים, רק כדי להיות נוכחת... אבל יש קבוצות שחשבו שהם (המצעדים – ק.ש.). יכולים להיות פלטרפורמה למחאה, כמו אחרי סטונוול, ועובדה שבת"א צעד מצעד אלטרניטיבי במקביל לראשי" (גלינה, 2013).

אחד הביטויים שמשקפים את הפיצול לקבוצות בתוך הקהילה היה העיסוק בתסכול ובכעס "הכעס היה על מי מעצב את האבל ולא על אירוע השנאה, משם התחיל הנרטיב הקהילתי" (טימור, 2013). אייל גרוס התייחס לפילוג בקהילה, הנה ציטוט נוסף מדבריו, שמחזק את המתואר מעלה (ההדגשה שלי – ק.ש.):

Many were frustrated with the way the rally was organized, and with the sense that they had had to fight for representation on stage.... **We must keep in mind that demands for representation are not divisive. What's divisive is exclusive representation that purports to speak for the entire community.**

(Gross, 2009, 3)

להבדיל מאחרים, גרוס לא ציפה להתאחדות קהילתית, גם במהלך המחאות. הוא הדגיש כי הדרישה לייצוג אינה מפלגת לכשעצמה. מה שמפלג הוא ייצוג בלעדי ומגביל שמתיימר לדבר בשם קהילה כולה. באופן כללי, בתנועת המחאה לאחר אירוע הרצח, לא היה ניתן להרגיש את הקריאה נגד הייצוג היחיד המגביל, ולכן ניכר היה שהקריאה כקהילה אחת ומאוחדת תרמה להשתתפות פעילה במחאות.

מרכיב נוסף שמשמש לקריאה לפעולה הוא **הנרטיב היהודי-ישראלי**. כאמור מעלה, השואה ורצח רבין הוזכרו פעמים רבות בטקסטים. להבדיל מהשימוש של קבוצת ה-Outsiders בחווית השואה ככלי להגדרת קולקטיבזציה של מצוקה, **קבוצת ה-Insiders** משתמשת באותו נרטיב לקריאה לפעולה. חווית השואה פעמים רבות ממשיגה את השיח על זהות וקהילה, במקרה זה היא משמשת לקריאה לפעולה כאומרת "לא עוד נלך כצאן לטבח, לא עוד נשתוק בצד כשמוול עיננו מתרחש דבר נורא כזה", בכך הממצאים מחזקים את טענתה של קבטקוביץ גם בהקשר הישראלי של המחאות בעקבות הרצח בבר נוער. היא מצאה כי ההיסטוריה היהודית, השואה, היוו מקור מוטיבציוני

לאקטיביזם אצל נשים לסביות. כמו מלחמת העולם השנייה, פרוץ מגפת האיידס כללו תחושות אימה שיתוק ופחד, כאשר מוות של יקרים היה חלק בלתי נפרד מהחוויה (Cvetkovich, 2003, 187). גם במחקר זה ניתן היה לשמוע את חווית השואה מהדהדת "ימה שקרה שם לא יוכל להיות מסופר לאחר באמצעות מילים" (קצטניק מצוטט על ידי לנגר, 2009). באמירה זו קרא חן להצטרף למאבק יחד עם קריאות דומות מדוברות ודוברים נוספים משתי הקבוצות כגון דבריו של הנשיא שמעון פרס: "קהל יקר לחופש נולדנו ובחופש נחיה. כדורים לא ישנו את יסודות חיינו. ולרוצחים לא תהא תקומה... ישראל לא תשלים לעולם עם עוול כזה ולא תדע מנוח עד אשר הפושע יובא לדין" (פרס, 2009).

ליטל פסקר הציגה כיצד דוברים שונים בקהילה השוו בין הרצח בברנוער לרצח רבין "זה פשוט זוועת אלוהים וזה הכי מזכיר לי את רצח רבין. גם אז אמרו שרצח פוליטי לא אפשרי, ועד אתמול גם הרצח הזה נראה לא אפשרי" (אבי סופר 2009 מצוטט בתוך: פסקר, 2010). היא עוד הרחיבה וציינה "שימוש נוסף ומושכל בדמיון בין שני האירועים עשה ניצן הורביץ, חבר כנסת המשמש כנציג הקהילה הגאה, שבמליאת הכנסת, יומיים לאחר הרצח, מצטט את רבין באומרו: 'אלימות היא כרסום יסודות הדמוקרטיה'. אחת מהאמירות המזוהות ביותר עם רבין ועם ההתנקשות בו מוסבת כאן לקהילה הגאה ויוצרת קשר בין אבלה הפרטי של הקהילה לאבל הלאומי" (פסקר, 2010). רצח רבין והרצח בברנוער הם אירועים בעלי משמעות פוליטית ואישית, שניהם פגעו בתחושת הביטחון, ותכננו מראש ושניהם יצרו תגובה דומה. בכך ביססה פגיעה אלימה בקהילה הגאה היא כפגיעה בדמוקרטיה, ובאמצעות זאת פגיעה בחברה הישראלית כולה.

הנרטיב הליברלי נשמע גם בנאומים של **קבוצת ה-Outsiders** ומסגר את השיח "אתם ואנחנו". יעל דיין התנצלה ואמרה "לא שמרנו עליכם דיי" (דיין, 2009) ובאמירה זו היא ייצגה קולות רבים שנשמעו, חלקם באופן מפורש וברור וחלקם באופן מובלע. קריאה מרכזית חזרה על עצמה בעקבות תחושת הכישלון הזו "כדי לתרגם את הכאב הזה לנחישות... צריך להיות ברור לכולנו יש כאן לקח... אנחנו נאבק על נפשה של החברה הישראלית" (חנין, 2009) או "אני קורא לכל המנהיגים ואנשי הציבור, אלה שכאן ואלה שלא הגיעו, הגיע הזמן לחשבון נפש... הערב נתחייב כולנו להיאבק ברעה החולה והמרעילה- הומופוביה עד למיגורה". (סער, 2009). גדעון סער בנאומו, חוזר על המושג "חשבון נפש", מושג שהודגש פעמים רבות בנאומה של ציפי ליבני (ליבני, מחאה 2, 2009) וקורא לפעול בעקבות כך להגנה על הקהילה ועל החברה הישראלית – הם ואנחנו. קריאות רבות ודומות ניתן למצוא במחאה שהתקיימה בכיכר רבין (פרס, 2009; כץ, 2009; הרצוג, 2009; לבנת, 2009; חולדאי, 2009).

גיוס ארגוני:

שתי הקבוצות קראו לגיוס והתגייסות ופה בא לידי ביטוי הדיאלוג בין שתיהן בצורתו הגולמית. מחד קראה קבוצת ה-Insiders לגיוס פנימי בתוך הקהילה ולגיוס חיצוני מחוץ לקהילה. את האחרונה שמעה קבוצת ה-Outsiders, הגיבה והתגייסה.

על הגיוס פנימי בתוך הקהילה של **קבוצת ה-Insiders** ניתן ללמוד מהארגון וההתארגנות של אירועי המחאות. האירוע הספונטני אורגן באמצעות הפייסבוק ובאמצעות הנעה פסיכולוגית

לפעולה ומהרצון להיות ביחד. שני האירועים הבאים אורגנו על ידי שני הארגונים הממוסדים בקהילה, המרכז הגאה והאגודה, ושניהם התקיימו בשיתוף עיריית ת"א-יפו. האירוע האחרון היה מבחינת הפתעה, לא בהיבט הארגון, כי אם בהיענות ובגיוס משתתפים, נואמים ומקשיבים "העצרת הפכה מעצרת עירונית לעצרת מדינית, השב"כ היה מעורב, הצבא... הייתה תחושה שהמדינה לקחה לידיים" (טימור, 2013). נדמה היה שלכולם היה חשוב להיות נוכחים ופעילים. זו הייתה תקופה שלכל הארגונים הגיעו המון פניות מאנשים שרצו להתנדב, לתרום, לא רק למען הפצועים, אלא לתרום לפעילות הקהילה. אחד המרואיינים כינה זאת "אינפלציה של פעילים" (גיא, 2013).

גיוס חיצוני מחוץ לקהילה: אירועי המחאה היוו פלטפורמה לקריאות תמיכה ובקשות להזדהות עם הקהילה (הורוביץ, מחאה 1א, 2009; הורוביץ, מחאה 1ב, 2009; כהן, 2009; המל, 2009; גיא, 2013). בכל האירועים נשמעו קולות רבים שביטאו את הרצון להיות שווים זכויות בחברה, בנישואין, מקומות עבודה, משפחה וכדומה "שוויון זכויות ולא פחות" הייתה אחת הקריאות במהלך המצעד הראשון שצעד בליל הרצח (Lezzy, 2009). איוון כהן התייחס באופן מפורש בנאומו לפוליטיקה המפלגתית, תוך התייחסות שמית למפלגות שונות בקשת הפוליטית וקרא לקהילה להשפיע על הכנסת, ובכך טבע דרישה להתגייסות פוליטית-מפלגתית ואישית של בעלי ובעלות הכוח מחוץ לקהילה "אי אפשר לשבת על הגדר... תקומו מחר בבוקר ותתפקדו בהתאם לאידיאולוגיה שלכם, תשפיעו על הכנסת הבאה ונרחיק ממנה את ההומופובים שבהם!" (כהן, 2009). אמירות אלה מחזקות את טענתה של מרי ברנשטיין שאמרה שכאשר דמויות מפתח קיבלו תפקידים פוליטיים מרכזיים, הייתה פחות פעילות אקטיביסטית חתרנית (Bernstein, 1997). אלה אמירות שקוראות לתמיכה ממסדית, הטרונורמטיביות ומשמרות את יחסי הכוח בחברה.

כאמור לקריאה זו הגיבה **קבוצת ה-Outsiders**, אשר השתמשה ברטוריקה של מצע בחירות. נרטיב זה מובא גם בצורה מובלעת בנאומים אחרים ובמיוחד בנאומו של דב חנין, במהלכו הוא חוזר מספר פעמים על האמירה "לא נוותר על החלום של מקום לכולם" (חנין, 2009). חנין התמודד לראשות עיריית תל אביב יפו מטעם סיעת "עיר לכולנו", בשנת 2008. הקריאה שלו מעבירה מסר פוליטי-חברתי ופוליטי-מפלגתי, בדומה לנאמר מעלה. דוברים ודוברות אחרות מתייחסות לקשת הפוליטית, קוראות לשינוי חקיקה ומדיניות. בחלק מהנאומים נאמרו אמירות עמומות שאינן נוקטות עמדה וחלקם הזכירו נאומי בחירות המתחרים על קולות הבוחרים והבוחרות. מעניין לציין בהקשר זה את קריאות הביניים תוך כדי הנאומים כמו "אין גאווה בכיבוש" או "שוויון זכויות לכל הקהילות" (בתוך נאומה של ציפי ליבני, 2009), קריאות תגובה לשיח הפוליטי והמפלגתי בישראל.

לסיכום, ניתן לראות כי המשגת הרגשות של שתי הקבוצות נשענות על חוויות שונות ומתורגמות למסרים שונים ולפעולות שונות. האמירות השונות שנאמרו במהלך אירועי המחאות ועל אירועי המחאות, נשענו על הגדרות שונות של הבעיה, התכתבויות ונקודות התייחסות שונות ביחס להיסטוריה ולידע מצטבר.

מגבלות המחקר והמלצות להמשך

המחקר לא ייצג את מגוון הקולות בקהילה הגאה, אשר עליה כבר נכתב שהיא מפוצלת ותתי זהויות. לא רואינו קבוצות מודרות וקבוצות מיעוט נוספות בקהילה. רגישות הנושא, בעיקר בתקופת פיענוח הרצח ולפניה, יחד עם מיקומי בשדה המחקר עיכבו את קיומי הראיונות ובשל כך לא התפנית לשוחח עם די אנשים כדי לקבל תמונת מבט רטרוספקטיבית רחבה ועמוקה יותר. מעניין לבדוק בטווח הרחוק כיצד הרצח בבר נוער ופיענוחו ישפיע על הזיכרון הקולקטיבי של קהילה הגאה בישראל, ועל התנועה בכלל. כמו כן מעניין להמשיך ולבחון ביטויים נוספים של טראומה עיקשת במרחב הגאה, על ללמוד צדדים נוספים, השלכות ודרכים לגיוס מענים ושירותים מתאימים לחברות ולחברי הקהילה.

סיכום והמלצות

מקור ההשראה עבורי לעבודה זו היו אירועי סטונוול, ביקשתי לבדוק האם אלה היו מקור ההשראה של אירועי המחאה בעקבות הרצח בבר נוער. במהלך הדרך המחקר שינה פנים, דמות וגוף אבל לאורך כל הדרך המשכתי לחוש את השפה הסטונוולית. שפה שמספרת סיפור בין דורי של קהילות שלמות ואנשים יחידים.

החידוש במחקר הזה הוא החיבור בין תיאוריות פמיניסטיות על טראומה ובין תיאוריות של תנועות חברתיות במרחב הגאה. אן קבטקובץ' אמרה כי נקודת המפגש בין השניים מחדדת את היותם חברים למסע בבנייה של זהות, רגישות וחיים אישיים בתוך מודלים של הבנייה פוליטית, תנועות מחאה ומוביליות חברתית (Cvetkovich, 2003, 48). זהו מסע שמתאר את המשמעות הפוליטית והחברתית של זהות וסיפורי חיים.

ביבליוגרפיה

Bibliography

Armstrong, E. A. (2002). Crisis, Collective Creativity And the Generation Of New Organizational Forms: The Transformation of Lesbian/Gay Organizations in San Francisco. *Social Structure and Organizations Revisited* , 19, 361–395.

Bernstein, M. (1997). Celebration and Suppression: The Strategic Uses of Identity by the Lesbian and Gay Movement. *American Journal of Sociology* , 103 (5), 531-565.

Berrill, K. T. (1992). Anti-Gay Violence and Victimization in the United States: An Overview. In G. M. Herek, K. T. Berrill, G. M. Herek, & K. T. Berrill (Eds.), *Hate Crimes: Confronting Violence Against Lesbians and Gay Men* (pp. 19-40). United States of America: Sage.

Crage, S. M., & Armstrong, E. A. (2006). Movements and Memory: The Making of the Stonewall Myth. *American Sociological Review* , 71, 724-751.

Cvetkovich, A. (2003). AID Activism and Public Feelings: Documenting ACT UP's Lesbians. In A. Cvetkovich, *An Archive of Feelings: Trauma, Sexuality and Lesbian Public Cultures* (pp. 156-204). United States of America: Duke.

Cvetkovich, A. (2003). The Everyday Life of Queer Trauma. In A. Cvetkovich, *An Archive of Feelings: Trauma, Sexuality and Lesbian Public Cultures* (pp. 15-48). United States of America: Duke.

Dobson, C. (n.d.). *Study Circles*. Retrieved 9 מרץ, 2013, from The Citizen's Handbook: http://www.citizenshandbook.org/2_15_discussion_group.html

Fetner, T. (2001). Working Anita Bryant: The Impact of Christian Anti-Gay Activism on Lesbian and Gay Movement Claims. *Social Problems* , 48 (3), 411-428.

Gross, A. (2009, October 25). *Harvey Milk Was Here*. Retrieved June 2013, from Zeek Magazine: <http://zeek.forward.com/articles/115761>

Haines, H. H. (1984). Black Radicalization and the Funding of Civil Rights: 1957-1970. *Social Problems: Thematic Issue on Minorities and Social Movements* , 32 (1), 31-43.

Herek, G. M. (1992). The Social Context of Hate Crime: Notes on Cultural Heterosexism. In G. M. Herek, K. T. Berrill, G. M. Herek, & K. T. Berrill (Eds.), *Hate Crime: Confronting Violence Against Lesbians and Gay Men* (pp. 89-104). United States of America: Sage.

Lezzy, L. t. (Composer). (2009). 1 מחאה. [Youtube]. ישראל, תל אביב.

McCarthy, J. D., & Zald, M. N. (1977). Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory. *The American Journal of Sociology* , 82 (6), 1212-1241.

Meyer, D. (2010). Evaluating the Severity of Hate-motivated Violence: Intersectional Differences among LGBT Hate Crime Victims. *Sociology*, 44 (5), 980-995.

Minkoff, D. C. (1999, May). Bending with the wind: Strategic change and Adaptation by women's and racial minority organizations. *American Journal of Sociology*, 1666-1703.

Snow, D. R., & Benford, R. A. (2000). Framing Processes And Social Movements: An Overview and Assessment. *Annual Review of Sociology*, 23, 611-639.

בלנק, י'. (2003). אין מולדת להומואים: גלובליזציה, פירוק מרחבי והגטו ההומו-לסבי. *תיאוריה וביקורת*, 23, 83-111.

בנסקי, ט', & צוקרמן-בראלי, ח'. (1989). הורים נגד שתיקה: תנאים ותהליכים המובילים לצמיחת תנועת מחאה. *מגמות*, ל"ב (1).

גיא. (15 מרץ 2013). מרכז גאה, תל אביב-יפו. (ק' שחר, מראיינת)

גלינה. (6 מאי 2013). אגודה. (ק' שחר, מראיינת)

גרוס, א'. (16 יוני 2013). *דעות - הומופוביה ליברלית*. אוחר ב- 20 יולי 2013, מתוך הארץ: <http://www.haaretz.co.il/opinions/1.2047653>

גרוס, א', & זיו, ע'. (2003). בין תיאוריה לפוליטיקה: בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית. ב- ע' ז' יאיר קדר (עורך), *מעבר למיניות: מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית* (עמ' 44-9). תל אביב: מגדרים.

גרינברג, נ'. (8 אוגוסט 2009). *הרצח בבר נוער - נאומים בעצרת*. אוחר ב- 1 יולי 2013, מתוך האגודה לשמירת זכויות הפרט למען ההומואים הלסביות הביסקסואלים והטרנזינדרס בישראל: <http://gblt.org.il/he/history/articles.php?categoryID=98>

דיין, י'. (8 אוגוסט 2009). *הרצח בבר נוער - נאומים בעצרת*. אוחר ב- 1 יולי 2013, מתוך האגודה לשמירת זכויות הפרט למען ההומואים הלסביות הביסקסואלים והטרנזינדרס בישראל: <http://gblt.org.il/he/history/articles.php?categoryID=984>

הורוביץ, נ'. (1 אוגוסט 2009). *מחאה א1*. אוחר ב- 1 יולי 2013, מתוך YouTube: http://www.youtube.com/watch?v=R4K84M_JpuU

הורוביץ, נ'. (1 אוגוסט 2009). *מחאה ב1*. אוחר ב- 1 יולי 2013, מתוך YouTube: <http://www.youtube.com/watch?v=RIU9WyRd4Zk>

המל, מ'. (8 אוגוסט 2009). *הרצח הבר נוער - נאומים בעצרת*. אוחר ב- 1 יולי 2013, מתוך האגודה לשמירת זכויות הפרט למען ההומואים הלסביות הביסקסואלים והטרנזינדרס בישראל: <http://gblt.org.il/he/history/articles.php?categoryID=984>

הרטל, ר'. (2012). *מזהות אישית לזהות פוליטית: פעילות פוליטית לסבית בישראל*. אוניברסיטת בר אילן, המחלקה ללימודי מגדר. רמת גן: אוניברסיטת בר אילן.

הרצוג, י'. (8 אוגוסט 2009). *הרצח בבר נוער - נאומים בעצרת*. אוחר ב- 1 יולי 2013, מתוך האגודה לשמירת זכויות הפרט למען ההומואים הלסביות הביסקסואלים והטרנזינדרס בישראל: <http://gblt.org.il/he/history/articles.php?categoryID=984>

זיו, א'. (2012). טראומה עיקשת. *מפתח- כתב עת לקסיקלי למחשבה פוליטית*, 5, 55-73.

חולדאי, ר'. (8 אוגוסט 2009). *הרצח בבר נוער - נאומים בעצרת*. אוחרזר ב- 1 יולי 2013, מתוך האגודה לשמירת זכויות הפרט למען ההומואים הלסביות הביסקסואלים והטרנזינדרס בישראל: <http://gibt.org.il/he/history/articles.php?categoryID=984>

חנין, ד'. (1 אוגוסט 2009). *מחאה 1*. אוחרזר ב- 1 יולי 2013, מתוך: YouTube: http://www.youtube.com/watch?v=R4K84M_JpuU

טימור. (13 מרץ 2013). מרכז גאה, תל אביב-יפו. (ק' שחר, מראיינת)

ינוביץ', ד'. (3 דצמבר 2006). *האגודה לשמירת זכויות הפרט, למען הלסביות הומואים טרנסגנדרס וביסקסואלים בישראל*. אוחרזר ב- 9 מרץ 2013, מתוך היסטוריה: <http://www.gibt.org.il/he/history>

כהן, א'. (2 אוגוסט 2009). *מחאה 2*. אוחרזר ב- 1 יולי 2013, מתוך: YouTube: <http://www.youtube.com/watch?v=xpvnM73pc5k>

כץ, ח'. (8 אוגוסט 2009). *הרצח בבר נוער - נאומים בעצרת*. אוחרזר ב- 1 יולי 2013, מתוך <http://gibt.org.il/he/history/articles.php?categoryID=984>

לבנת, ל'. (8 אוגוסט 2009). *הרצח בבר נוער - נאומים בעצרת*. אוחרזר ב- 1 יולי 2013, מתוך האגודה לשמירת זכויות הפרט למען ההומואים הלסביות הביסקסואלים והטרנזינדרס בישראל: <http://gibt.org.il/he/history/articles.php?categoryID=984>

ליאורה. (6 מאי 2013). אגודה. (ק' שחר, מראיינת)

ליבני, צ'. (2 אוגוסט 2009). *הרצח בבר נוער - נאומים בעצרת*. אוחרזר ב- 1 יולי 2013, מתוך האגודה לשמירת זכויות הפרט למען ההומואים הלסביות הביסקסואלים והטרנזינדרס בישראל לשמירת זכויות האזרח: <http://gibt.org.il/he/history/articles.php?categoryID=984>

ליבני, צ'. (2 אוגוסט 2009). *מחאה 2*. אוחרזר ב- 1 יולי 2013, מתוך: YouTube: <http://www.youtube.com/watch?v=38Ji1NkcDGI>

לנגר, ח'. (8 אוגוסט 2009). *הרצח בבר נוער - נאומים בעצרת*. אוחרזר ב- 1 יולי 2013, מתוך האגודה לשמירת זכויות הפרט למען ההומואים הלסביות הביסקסואלים והטרנזינדרס בישראל לשמירת זכויות הפרט: GLBT: <http://gibt.org.il/he/history/articles.php?categoryID=984>

סער, ג'. (8 אוגוסט 2009). *הרצח בבר נוער - נאומים בעצרת*. אוחרזר ב- 1 יולי 2013, מתוך אגודה לשמירת זכויות הפרט למען ההומואים הלסביות הביסקסואלים והטרנזינדרס בישראל לשמירת זכויות הפרט: <http://gibt.org.il/he/history/articles.php?categoryID=984>

ספרן, ח'. (2006). *הפמיניזם כחוויה מקומית*. ב- ח' ספרן, & ע' לאופר (עורך), *לא רוצות להיות נחמדות: המאבק על זכות הבחירה לנשים וראשיתו של המאבק הפמיניסטי בישראל* (עמ' 137-149). חיפה: פרדס הוצאה לאור.

פינקו, נ'. (2011). *האסטרטגיה, הרטוריקה והטקטיקה של תנועות המחאה הלהט"ביות לפני ואחרי מאורעות סטונול*. אוניברסיטת תל אביב, הפקולטה למדעי הרוח על שם לסטר וסאלי אנטין, החוג להיסטוריה כללית. תל אביב: אוניברסיטת תל אביב.

פסקר, ל'. (2010). *הרצח בבר נוער והשיח הלאומי: מו"מ תרבותי על חדירה למיינסטרים*. האוניברסיטה העברית. ירושלים: האוניברסיטה העברית.

פרס, ש' (8 אוגוסט 2009). *הרצח בבר נוער - נאומים בעצרת*. אוחר ב- 1 יולי 2013, מתוך האגודה לשמירת זכויות הפרט למען ההומואים הלסביות הביסקסואלים והטרנזינדרס בישראל:
<http://gibt.org.il/he/history/articles.php?categoryID=984>

קזין, א' (8 אוגוסט 2009). *ההומופוביה כפי שאסביר לבתי*. אוחר ב- 20 יולי 2013, מתוך הארץ:
<http://www.haaretz.co.il/misc/1.1274726>

קליין, ע' (2008). בין מיתוסים למדע: נרטיב האיידס בעיתונות הישראלית בשנים 1981-2007 כדוגמה להבניה תרבותית של מחלה. *מסגרות מדיה: כתב עת ישראלי לתקשורת*, 2, 50-85.

שדמי, א' (2007). הנפקדות הלסבית: השתקת השיח האישי והנשי בשיח הציבורי והפמיניסטי בישראל. ב- א' שדמי, & ד' לי צבעוני (עורך), *לחשוב אישה: נשים ופמיניזם בחברה גברית* (עמ' 106-116). מבשרת ציון: צבעונים הוצאה לאור.

נספחים

המשך היסטוריה של הקהילה בישראל

המונח "הומוסקסואליות" נטבע לראשונה ב-1896 בגרמניה למרות שמאז ומעולם לנשים ולגברים יש חוויות מגוונות של רגשות, משיכה מינית (וגם אי משיכה מינית "א-סקסואלים"), זהות מינית, זהות מגדרית ופרקטיקה מינית. בשנת 1973 קבע ארגון הפסיכולוגים האמריקאי שהומוסקסואליות איננה תופעה פתולוגית. הערך 'הומוסקסואליות' הוצא מתוך ספר הפתולוגיות וההפרעות הנפשיות (DSMIII) זהו ציון דרך מבחינה כרונולוגית ופוליטית. חוקרים ואנשי מקצוע נוטים להבחין בין שתי התקופות, זו שלפני 1973 וזו שלאחריה. דומה לכך הנרטיב ההיסטורי של הקהילה בנוי כ "לפני סטנוול ואחרי סטנוול" (Armstrong & Crage, 2006 ;Bernstein, 1997).

כשנה לפני הקמת האגודה ארגן סיוון מלכיאור, מפעיליה הבולטים של האגודה בראשיתה, הפגנה בכיכר מלכי ישראל שזכתה לכינוי "מצעד המסכות" בה השתתפו כ-50 א/נשים ועטו מסכות להסתרת זהותם, אך מלכיאור התראיין לכתבת טלוויזיה בפנים חשופות. חמש שנים לאחר מכן יונתן דנילוביץ/אירח כנס של הומואים ולסביות יהודים מארה"ב, שבמסגרתו נערכה הפגנה נוספת בכיכר מלכי ישראל, הפעם בפנים חשופות. אירועים אלה זכו לתהודה תקשורתית, אבל היו חריגים ונבעו בעיקר ממוטיבציה של פעילים יחידים. לאורך שנות ה-80 יזמה האגודה אירועים ציבוריים מעטים, וכן הוקמו ארגונים נוספים שפעלו בתחום. בשנים אלה כבר ניכר הקרע בין ההומואים ללסביות, על כך אפרט בהמשך.

ב-1987 הוקמה עמותת קל"ף קהילה לסבית פמיניסטית ושנתיים לאחר מכן הוקמה תהל"ה (עמותת תמיכה להורים). בעצם עיקר אירועי הגאווה הציבוריים החלו בשנים אלה, בעקבות השינויים בתוך מוסדות המדינה- הכנסת, בתי המשפט ומשרד הביטחון. שנות ה-80 וה-90 התאפיינו בהרבה שינויים בחקיקה ובתקדימים משפטיים- ביטול הסעיף בחוק העונשין על משכב זכר (1988), פס"ד דנילוביץ' שענין והשווה את זכויות בנות ובני הזוג (1989), בוטלו הפקודות המפלגות בצבא (1993), הכנסת קיבלה את התיקון לחוק שוויון הזדמנויות בעבודה (1995), חוקק החוק למניעת הטרדה מינית שכלל את ההתייחסות למינו ונטייתו המינית של אדם (1998) ועוד. רק אחרי שהקהילה הגאה בישראל צברה את ההצלחות הראשונות שלה, היא יצאה אל הרחוב. (מתוך שיחה עם אבי סופר, פעיל ותיק בקהילה הגאה, יוני 2011).

הכנסת השמונה-עשרה

הצעת חוק של חברי הכנסת

ניצן הורוביץ

דב חנין
אילן גילאון

עפו אגבאריה

2574/18/פ

הצעת חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה (תיקון – פשעי שנאה), התש"ע-2010

1. תיקון סעיף 1 בחוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, התש"ל-1970², בסעיף 1, בהגדרה "פגיעת איבה", אחרי פסקה 5 יבוא:

"(6) פגיעה ממניעי שנאה – פגיעה שנגרמה כתוצאה ממעשה אלימות המכוונת כלפי דרך חיים של קבוצה בציבור מחמת דת, מוצא עדתי, נטייה מינית, זהות מגדרית או היותם עובדים זרים."

דבר הסבר

בשנים האחרונות אנו עדים לעלייה מדאיגה בתופעות אלימות שמקורן בגילויי שנאה כלפי קבוצות בחברה הישראלית. אלימות שמושתת על שנאה עיוורת כלפי האחר והשונה, זה שאורחות חייו והשקפת עולמו אינם עולה בקנה אחד עם השקפתו של הפוגע.

המחוקק נתן דעתו לחשיבות החמרת הענישה במקרה של עבירות שהמניע להן הוא שנאה. ב-8 בנובמבר 2004 התקבל התיקון לחוק העונשין, התשל"ז-1977 שביטל את סעיף 1ד144 לחוק, והוסיף, לאחר סעיף 144 את סימן א' 2: "עבירות שנאה" ובתוכו סעיף 144 שכותרתו "עבירות ממניע גזענות או עוינות כלפי ציבור – נסיבה מחמירה" ולשונו:

"144. (א) "העובר עבירה מתוך מניע של גזענות כהגדרתה בסימן א' 1 או של עוינות כלפי ציבור מחמת דת, קבוצה דתית, מוצא עדתי, נטייה מינית או היותם עובדים זרים, דינו - כפל העונש הקבוע לאותה עבירה או מאסר עשר שנים, הכל לפי העונש הקל יותר".

(ב) בסעיף זה, "עבירה" – עבירה נגד הגוף, החירות או הרכוש, עבירה של איומים או סחיטה; עבירות של בריונות ותקלות לציבור ושל מטרדים הכלולים בסימנים ט' ו"א בפרק זה, ועבירה בשירות הציבור וכלפיו הכלולה בפרק ט' סימן ד', הכל למעט עבירה שהעונש שנקבע לה הוא מאסר

² ס"ח התש"ל, עמ' 126.

עם ההתגברות בתופעת האלימות ממניעי שנאה כלפי קבוצות מוגדרות בציבור, נוצר צורך ממשי להבטיח סיוע בסיסי לקורבנות מקרב קבוצות אלו, אשר לרוב אינן מסוגלות להגן על עצמם. המדובר בקבוצות הראויות להגנה מיוחדת ואשר קיים לגבי חבריהן, חשש מוגבר לעוינות, לפגיעה או לאלימות.

נוכח האמור לעיל, תיקון זה לחוק נועד להוסיף את נפגעי פעולות ממניעי שנאה אל תוך הגדרת "פעולות איבה" שבחוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, זאת לאחר שאלימות בשל מניעי שנאה הפכה לאורך השנים לתופעה נפוצה והובילה בחלק מהמקרים לאלימות קשה כלפי קהלים בחברה הישראלית, ואף למעשי רצח.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים

והונחה על שולחן הכנסת ביום

ח' באב התש"ע – 19.7.10

שאלות מסגרת בראיונות

תארי את המחאה בה השתתפת בעקבות הרצח ?

איך ארגנתם את המחאה?

כיצד גויסו הא/נשים להשתתף במחאה הספונטנית?

כיצד גויסו הא/נשים להשתתף מחאה בכיכר מלכי ישראל?

מהם מקורות המימון למחאה בכיכר מלכי ישראל?

כיצד גויסו אנשי ציבור ופוליטיקאים לנאומים הרבים שהיו במחאה בכיכר מלכי ישראל?

הייתה התייחסות ממסדית נרחבת לרצח (פוליטיקאים, מצע הבחירות לכנסת, דיון על יום זיכרון ממלכתי), כיצד את/אתה מתייחס לכך?

האם יש הבדל במחאות אחרות בהם השתתפת?

כיצד את/אתה מבינה/מבין את המשך המחאות ומצעדי הגאווה שהוקדשו לרצח?

מה המשמעות של המחאה בערב הרצח עבורך ?

מה מהמשמעות של המחאה בכיכר מלכי ישראל עבורך?

מה לדעתך מקורות ההשראה של המחאות או של מובילי המחאות ?

האם היית מגדירה את הרצח כאירוע מכונן עבור הקהילה הגאה בישראל? למה?

הערות

ⁱ להטב"ק- לסביות, הומואים, טרנסגינדרס, ביסקסואלים וקווירים. התיאוריה של קוויר מניחה שזהותו המינית של אדם דינמית ועשויה להשתנות. להרחבה ראו: ג'ודית באטלר "קוויר באופן ביקורתי" (2001).

ⁱⁱ להרחבה ראו הבנייה www.havana.org.il.

ⁱⁱⁱ קהילה לסבית פמיניסטית

^{iv} הזרם הרדיקאלי ביקש להעניק זהות שונה לפמיניזם: הפמיניזם הליברלי התמקד בדימיון בין גברים לנשים והתמקד בשוויון הזדמנויות וזכויות ובחקיקה, הרי שהפמיניזם הרדיקאלי התמקד בשונות, בהעצת הייחודיות של הנשים, בפעולות אקטיביסטיות ולעיתים אלימות.

^v פשע שנאה - להרחבה ראו נספח: תיקון להצעת חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, תש"ע 2010.

^{vi} להט"בפוביה - מונח המשלב את ארבעת המושגים: לסבופוביה, הומופוביה, טרנספוביה, ביפוביה.

^{vii} 'עובר' - מונח שמתייחס לרצון של אדם לעבור מקבוצה אחת לאחרת, מונח השאול מהפוליטיקה האפרו-אמריקאית.

^{viii} להרחבה: (קליין, 2008)

^{ix} "מטרתן של המשגות אלו היא להכיר במופעי מצוקה או דיכוי שעד כה הוצמדו להם תגיות פסיכופתולוגיות אשר ממקמות את הבעייתיות באישיות אינדיבידואלית ובכך מייטרות ומטשטשות את הפסיכופתולוגיה החברתית שגורמת לאותה מצוקה" (זיו, 2012, 58)

^x השאלות לראיונות והראיונות עצמם, ראו נספחים

^{xi} לסרטונים ולקישור שלהם, ראו נספחים

^{xii} הסימון הוא סוגריים מרובעים, כתב מוטה [דוגמא]

^{xiii} אחד מארגוני הקהילה הפועל בירושלים